

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

در استقبال از همایش بین المللی صفی الدین ارموی

۲۶ و ۲۷ دیماه ۱۳۸۳ - تهران

رساله شرفیه

به خط صفی الدین ارموی

موسیقی دان قرن هفتم هجری قمری

انتشارات فرهنگستان هنر

زمستان ۱۳۸۳

صفی الدین ارموی، عبدالمومن بن یوسف، ۶۱۳-۶۹۳ق.

[رساله الشرفیه فی النسب التألیفیه]

رساله شرفیه / به خط صفی الدین ارموی -

تهران: فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران: ۱۳۸۲، ۱۹۶ ص.

ISBN: 964-95768-8-6

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

عربی

۱. موسیقی اسلامی - متون قدیمی تا قرن ۱۴.

۲. صوت شناسی، الف. عنوان. ب. فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی

ایران. ج. صفی الدین ارموی، عبدالمومن بن یوسف، ۶۱۳-۶۹۳ق.

خطاط. د. عنوان. رساله الشرفیه فی النسب التألیفیه.

۲۹۷/۴۸۷۸

ML۳۱۹۷/۳

۳۴۹۲۰-۸۳م

کتابخانه ملی ایران

فرهنگستان

انتشارات فرهنگستان هنر

رساله شرفیه

به خط صفی الدین ارموی، موسیقی دان قرن هفتم هجری قمری

صفحه آرای: داود خانی

طراح جلد: حمید شهبازی

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۲

لینوگرافی: فرآیند گویا

چاپ: شاد رنگ

تیراژ: ۱۵۰۰

ISBN: 964-95768-8-6

شابک: ۹۶۴-۹۵۷۶۸-۸-۰۶

کلیه حقوق چاپ و نشر برمی ماستر محفوظ است

نشانی: تهران، انتهای خیابان فلسطین جنوبی، کوچه لقمان الدوله ادهم، پست بوذرجمهر، پلاک ۲۳،

فرهنگستان هنر، تلفن: ۶۹۵۱۶۵۰۲ صندوق پستی ۱۳۷۷-۱۳۱۴۵ www.honar.ac.ir

سخن ناشر

هنر حاصل ذوق و حس زیباشناختی هنرمند و تجربیات و آموخته‌های اوست. در این مسیر، او در تعامل با هنر و دانش اقوام و ملل دیگر به غنای تجربه خود می‌افزاید و افق دید خویش را می‌گسترده و از این رهگذر است که آثار و اندیشه‌های هنری به منصه ظهور می‌رسد و میراث هنری شکل می‌گیرد. این میراث هنری جلوه تلاش هنرمندان، اندیشمندان و انسان‌هایی است که در آفرینش اثری زیبا سهم داشته‌اند. در واقع آنچه به عنوان دست ساخته‌ای انسانی در قالب بنایی عظیم، مجسمه‌ای زیبا، تابلو نقاشی‌ای چشم‌نواز و خطوطی اسرارآمیز خودنمایی می‌کند، تحت تأثیر انگاره‌ها و اندیشه‌های رایج در تمدن‌های گوناگون بشری است. مهم آن است که این میراث را بشناسیم و ابعاد گوناگون - هنری، فلسفی، تاریخی، جامعه‌شناسی، انسان‌شناختی و... آن را تحلیل و بررسی کنیم.

بر همین اساس فرهنگستان هنر در چارچوب رسالتی که در نشر، ترویج و حمایت از هنر برعهده دارد، علاوه بر برپایی همایش‌های بین‌المللی، هم‌اندیشی‌ها و نمایشگاه‌های مختلف، با انتشار مجموعه آثاری در حوزه‌های گوناگون هنر سعی دارد پاسخگوی نیاز هنرمندان و محققان این عرصه باشد.

کتاب حاضر که به مناسبت برگزاری همایش بین‌المللی صفی‌الدین ارموی بنا به توصیه شورای علمی همایش به صورت نسخه عکسی چاپ

می گردد، براساس شواهد موجود به لحاظ تاریخ کتابت قدیم ترین نسخه شناخته شده رساله شرفیه ارموی است. نسخه مزبور به شماره s.۷۳ در کتابخانه دانشگاه ییل امریکا نگهداری می شود که میکروفیلم آن در کتابخانه دانشگاه تهران به شماره ۵۰۹۷ ثبت شده است. کتاب حاضر براساس این میکروفیلم چاپ و منتشر می گردد.

رساله شرفیه دومین رساله ارموی در علم موسیقی است. در صحت انتساب این رساله به ارموی همین بس که برخی از ابهاماتی که درباره ادوار گفته شده است، درباره شرفیه وجود ندارد.

این کتاب به لحاظ ارزش و اعتباری که از زمان مؤلف تاکنون در بین موسیقی دانان کسب نموده است، بارها نسخه برداری شده که بسیاری از نسخ مذکور از بین رفته اند و برخی از نسخه ها نیز از حوادث زمان مصون مانده و اکنون در کتابخانه ها و مراکز معتبر علمی و فرهنگی جهان نگهداری می شوند. رساله شرفیه به نام های مختلفی چون: رساله شرفیه فی النسب التألیفیه، کتاب الموسیقی، رساله الشرفیه فی علم النسب التألیفیه و الاوزان الايقاعیه، الارساله الشرفیه، رساله شرفیه، رساله الشرفیه فی النسب التألیفیه، رساله شرفی و گاه نیز به اختصار شرفیه نامیده شده است.

ارموی در توضیح علت تألیف آن می نویسد:

این رساله مشتمل بر نسبت های تألیفی است به طریقی که دانشمندان قدیم یونان استنباط نموده اند به علاوه چیزهایی که در نوشته های ایشان و کتاب های گوناگون تازه یافت نمی شود بر آن افزوده ام و اکنون آن را تقدیم کتابخانه هارون پسر... شمس الدین محمد... جوینی می کنم.... این کار به دستور و فرمان خود او انجام گرفته و مشتمل بر پنج مقاله است...

۱. فی الکلام علی الصوت و لواحقه و فی ذکر شکوک و آرده علی ما قبل فیه؛

۲. فی حصر نسبت الاعداد بعضها الی بعض و استخراج الاجناس من

الابعاد المستخرجه من نسب مقادیرها و مراتبها فی التلاوم و التنافر و اسمانها

الموضوعه لها؛

۳. فی اضافات الابعاد بعضها الى بعض و فصل بعضها عن بعض و استخراج الاجناس من الابعاد الوسطی؛

۴. فی ترتیب الاجناس فی طبقات الابعاد العظمی و ذکر نسبها و اعدادها؛

۵. فی الايقاع و نسب ادوار، و الارشاد الا كيفية الاستخراج الالحن فی الصنعة العملية.

(۱. صوت و لواحق آن و شک های وارده؛ ۲. حصر نسبت اعداد؛ ۳. اختلاف

ابعاد؛ ۴. ترتیب اجناس از طبقات ابعاد؛ ۵. ايقاع و نسبت ادوار کیفیت استخراج الحن).

عبارت پایان نسخه رساله شرقیه منسوب به ارموی، موجود در کتابخانه دانشگاه بیل چنین است:

۶. وَ عَلَى هذا النمط يجب أن يثبت الالحن فقد از مانا الى ذلك ایماء اذهی

غير متناهیة فلیکن هذا القدر کاتباً فی علم التألیف و تمت الرساله بعون الله و حسن توفیقه بید مؤلفه فی اواخر جمادی الاول سنه ست و ستین و ستمایه

به استناد عبارات سه سطر پایانی نسخه که در فوق نقل شده است،

احتمال این که این نسخه به خط ارموی باشد قطعی است. حال با شناخته شدن

یکی از آثار ارموی که به خط خود اوست، ملاک و معیاری قطعی و روشن برای

ارزیابی هنر خوشنویسی ارموی به دست آمده است. لذا این نسخه علاوه بر

اهمیت آثار ارموی از این حیث نیز حائز کمال اهمیت است.

در پایان از مرکز موسیقی سازمان صدا و سیما به علت حمایت از برگزاری

همایش بین المللی صفی الدین ارموی و چاپ این اثر تشکر و قدردانی می شود.

انتشارات فرهنگستان هنر

زمستان ۱۳۸۳